

Institutiones Theologicae Ad Usum Seminariorum

Simonnet, Edmond

Venetiis, 1731

Art. 1. Quid sit liberum arbitrium, ad quam facultatem pertineat, & an
detur etiam in homine lapso.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-83594](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-83594)

aria est; unde emissio sagittæ nullo modo imputari potest quoad hanc circumstantiam; neque, qui sagittam emisit, censeri potest reus homicidii; licet ita sit habitualiter affectus, ut illud, sublata ignorantia, admitteret. Quod non faceret is, qui agit ex ignorantia, & emittit sagittam in talem locum, quia ignorat illac amicum transire.

RESPONSIO III.

Actio, quæ sit ex ignorantia consequente, hoc est, ex ignorantia quæ est effectus voluntatis, & quæ proinde dici non potest nisi secundum quid antecedens, est actu voluntaria in se quoad substantiam, & actu voluntaria quoad circumstantias ignoratas, non in se, sed in alio.

Prob. Et i. quidem quoddam actu sit voluntaria in se quoad substantiam, non habet difficultatem: omnis enim actus sive elicitus, sive imperatus voluntatis, est actu voluntarius in se, saltem quoad substantiam. 2. Quoad circumstantias ignoratas non est voluntaria in se. Nam illud nec est, nec potest esse voluntarium in se, quod non est actu cognitum; & consequenter circumstantiæ, quæ actu ignorantur, nec sunt, nec possunt esse voluntariæ in se. 3. Quoad circumstantias illas est voluntaria in alio, nempe vel in formali & expressa voluntate non sciendi, si ignorantia est affectata, vel saltem in sciendi negligentia, si ignorantia non est affectata.

Fortasse expeditius diceretur actionem, factam ex ignorantia consequente, in se voluntariam esse non solum quoad substantiam, sed etiam quoad circumstantias ignoratas, formaliter quidem & physice quoad substantiam, quatenus ipsa sit ex actuali cognitione prævia; quoad circumstantias vero ignoratas æquivalenter & moraliter, quatenus circumstantiæ culpabiliter ignoratæ, perinde se habent in æstimatione prudenti in ordine ad imputabilitatem, licet quandoque non tantam, ac si essent actu cognitæ, & ita formaliter & physice in se voluntariæ. Itaque si quis, non adhibita sufficienti diligentia, emittat sagittam in locum, quæ solent homines transire, & occidat amicum transeuntem, emissio sagittæ est actu voluntaria non solum quoad substantiam, sed etiam quoad circumstantiam occisionis ignoratam; in se quidem quoad substantiam, & in alio quoad circumstantiam occisionis: vel, si vis, quoad utrumque voluntaria est in se; formaliter quidem & physice quoad substantiam, æquivalenter vero & moraliter quoad circumstantiam occisionis. Unde qui sagittam emisit, reus est homicidii.

Idem à fortiori dicendum est de actione, quæ sit, non ex, sed cum ignorantia consequente, & quæ proinde non solum habitu, sed etiam actu voluntaria est quoad circumstantias ignoratas vel saltem in alio, vel etiam in se æquivalenter & moraliter. Hinc, si si quis, non adhibita sufficienti diligentia, emittat sagittam in locum, quæ solent homines transire, & occidat inimicum transeuntem, quem quærit ad necem, reus est homicidii, quia circumstantia occisionis est illi non solum habitu, sed etiam actu voluntaria; vel in alio, quatenus aut non vult, aut negligit scire; vel etiam in se æquivalenter & moraliter, quatenus qui culpabiliter ignorat, perinde se habet in æstimatione prudenti, ac si actu sciret, & morali iudicio censetur actu scire, proindeque quod facit ex, aut cum ignorantia culpabili, morali iudicio & prudenti æstimatione censetur illud facere ex, aut cum actuali scientia.

Quæritur, quid sentiendum sit de actione, quæ sit ex actuali inadvertentia malitiæ, quam operans habitualiter novit. *R.* actionem illam esse voluntariam in se quoad substantiam, & quoad circumstantiam malitiæ habitualiter notam, sed actu inconsideratam, quia operans aut non vult, aut negligit considerare; voluntariam in alio, nempe in ipsa inadvertentia, directe vel saltem indirecte volita: vel, si vis, actionem illam in se voluntariam esse & quoad substantiam & quoad circumstantiam malitiæ; formaliter

quidem & physice quoad substantiam, quæ actu cognoscitur; æquivalenter vero & moraliter quoad circumstantiam malitiæ, quæ non actu advertitur, quatenus qui non actu advertit, cum potest & debet advertere (potest autem & debet, qui habitualiter novit,) perinde se habet in æstimatione prudenti in ordine ad imputabilitatem malitiæ actionis, ac si operaretur cum actuali advertentia illius; seu, quod idem est, qui non advertit, cum potest & debet advertere, morali iudicio censetur advertere, & operari cum advertentia. Hinc qui deliberatè ponit actionem aliquam malam, nisi invincibiliter aut probabiliter ignoret malitiam illius, peccat, etiamsi non advertat actionem esse malam, imò etiamsi fortè actu iudicet esse bonam.

DISPUTATIO III.

De libero & necessario.

ARTICULUS I.

Quid sit liberum arbitrium, ad quam facultatem pertineat, & an detur etiam in homine lapso.

RESPONSIO I.

Liberum arbitrium rectè describitur, potestas libera ex iis, quæ ad finem aliquem conducunt, unum præ alio eligendi, aut unum & idem acceptandi vel respuendi, soli naturæ intelligenti conveniens.

Ita ferè Bellarminus noster lib. 3. de gratia & lib. arbitrio c. 3. Hæc autem definitio bona est, quia omni & soli convenit, & explicatur cum eodem. 1. Igitur liberum arbitrium dicitur *potestas*, & per hoc distinguitur ab omni actu & habitu sive naturali sive acquisito. Dicitur 2. *potestas libera*, libertate scilicet indifferentiæ: nam, ut probabitur, ad liberum arbitrium requiritur libertas non solum à coactione, sed etiam à simplici necessitate. Dicitur 3. *ex iis*; quæ voce significatur objectum liberi arbitrii. Additur autem, *quæ ad finem aliquem conducunt*; quia liberum arbitrium non versatur circa finem, sed circa media: actus enim liberi arbitrii supponit deliberationem. At deliberatio non est de fine, sed de mediis, quæ sunt ad finem. Hoc igitur discrimen inter voluntatem & liberum arbitrium, quæ, ut infra ostendetur, sunt una & eadem realiter potentia; hoc, inquam, interest discrimen, quoddam appetendi potentia voluntas dicitur, quatenus respicit finem; & liberum arbitrium, quatenus respicit media, quæ assumuntur propter finem: sicut eadem intelligendi potentia dicitur intellectus, quatenus respicit prima principia; & ratio, quatenus respicit conclusiones, quæ deducuntur ex primis principis. Dicitur 4. *unum præ alio eligendi, aut unum & idem acceptandi, vel respuendi*. Quibus verbis significatur actus proprius liberi arbitrii, nempe electio, quæ duobus modis fieri potest, vel unum ex duobus aut etiam pluribus mediis propositis optando, vel uno tantum medio proposito, illud assumendo, vel rejiciendo. Dicitur denique, *soli naturæ intelligenti conveniens*, & per hæc verba exprimitur subiectum liberi arbitrii. Omnes enim & solæ naturæ intelligentes, Deus scilicet, Angeli & homines, sunt capaces liberi arbitrii.

RESPONSIO II.

Liberum arbitrium solius est voluntatis.

Prob. 1. Liberum arbitrium est voluntatis. Nam liberum arbitrium pertinet ad illam facultatem, cuius est eligere: cum actus liberi arbitrii sit electio. Atqui voluntatis est eligere: nam eligere est velle; cum eligere sit velle unum præ alio, aut unum & idem potius velle, quam nolle. Ergo, &c. 2. Liberum arbitrium solius est voluntatis. Nam si est alterius facultatis, certè intellectus. Atqui hoc dici non potest.

rest. Liberum enim arbitrium est facultas actuum suorum domina; cum sit facultas electiva. Atqui intellectus non est facultas actuum suorum domina. Nam 1. necessariò apprehendit objectum sibi sufficienter propositum. 2. Necessariò iudicat objectum illud esse verum, quod ipsi evidenter proponitur ut verum, & illud esse falsum, quod ipsi evidenter proponitur ut falsum. 3. Necessariò dubitat, quando apparent illi aequalia motiva pro veritate & falsitate objecti. 4. Quando objectum proponitur illi tantum ut verisimile, vel ut credibile, necessariò hæret suspensus, nec determinatè iudicat objectum esse verum, donec ad id iudicandum efficaciter applicetur à voluntate. 5. Necessariò assentitur conclusioni evidenter deductæ ex præmissis evidenter veris. Quod si vel una ex præmissis est tantum verisimilis, manet anceps, nec determinatè assentitur conclusioni, nisi voluntas assensum imperet. Ergo intellectus ad actus suos determinatur vel ab evidentia objecti, vel ab imperio voluntatis, & consequenter non habet actuum suorum dominium. Porro liberum arbitrium sic est formaliter in sola voluntate, quia sola est facultas electiva, facultas libera, & sui determinativa, facultas actuum suorum domina, ut sit etiam aliquo modo in intellectu, nempe radicaliter. Ratio est, quia voluntas, ut possit liberè operari & eligere, præsupponit amplum quendam & eminentem cognoscendi modum, quo intellectus propter suam in cognoscendo amplitudinem & eminentiam, cognoscit diversa eligibilia ut talia, vel rem eandem sub diversis rationibus, secundum quas potest eligi, vel non eligi. Hinc infantes, amentes & dormientes non possunt habere usum liberi arbitrii, quia non possunt cognoscere cum illa eminentia & amplitudine. Hinc bruta sunt liberi arbitrii incapacia, non solum quia appetitus eorum, utpotè purè sensitivus, ad unum determinatus est ex natura sua; sed etiam quia potentia cognoscitiva in illis purè materialis est, & ita nec habet, nec habere potest amplum illum & eminentem cognoscendi modum, quem essentialiter præsupponit electio, & quem habet omnis potentia cognoscitiva spiritalis. Hinc omnis & sola natura intelligens capax est liberi arbitrii.

RESPONSIO III.

Liberum arbitrium inest homini lapso. Est de fide.

Prob. 1. Ex Trid. sess. 6. can. 5. ubi dicitur: *Si quis liberum hominis arbitrium post Ade peccatum amissum & extinctum esse dixerit, aut rem esse de solo titulo, imò titulum sine re, figmentum denique à Satana inventum in Ecclesiam: anathema sit.* 2. Si homo lapsus non habet liberum arbitrium, ceterè quia, ut volunt Lutherus & Calvinus, alique liberi arbitrii olores, non habet libertatem indifferentiæ circa bonum & malum; sed quotiescumque etiam deliberatè operatur, sive bonum sive malum operetur, operatur ex antecedenti determinatione intrinseca. Falsum & hæreticum consequens, ut ostenditur suo loco. Ergo, &c.

ARTICULUS II.

Utrum liberum arbitrium versetur circa finem ultimum.

RESPONSIO I.

Liberum arbitrium per se & secundum essentiam suam consideratum, non versatur circa finem ultimum.

Prob. 1. Liberum arbitrium reperitur in Deo secundum totam suam rationem essentialiam. Nam liberum arbitrium est perfectio simpliciter simplex, quæ proinde non diminuitur, sed secundum totam suam essentiam necessariò reperitur in Deo. Atqui liberum arbitrium in Deo non versatur circa finem ultimum, nempe circa Deum ipsum: Deus enim se ipsum necessariò amat, & propter se ipsum necessariò operatur, quidquid operatur, ex hypothesi

quod operetur. Imò Deus eatenus præcisè est liberi arbitrii, quatenus potest pro arbitrio hoc medium in particulari, & inter hæc media pro arbitrio hoc vel illud assumere vel non assumere ad procurandam gloriam suam extrinsecam. Ergo, &c. Hoc argumentum suggerit S. Thom. 1. p. q. 19. a. 10. in O. ubi sic ait: *Cum Deus ex necessitate suam bonitatem velit, alia verò non ex necessitate; respectu illorum, quæ non ex necessitate vult, liberum habet arbitrium.*

Prob. 2. Angeli beati non imperfectius, imò perfectius habent liberum arbitrium, quam homines viatores, & tamen non sunt liberi circa finem ultimum, cui necessariò adherent, sed tantum circa varia, quæ secundum se apta sunt conjungere creaturam fini ultimo. Item Christus diminutum non habuit liberum arbitrium, & tamen libertatem suam exercere non potuit circa finem ultimum, cui necessariò & immobiliter adherebat, sed tantum circa hæc vel illa propter finem ultimum. Ergo tota ratio essentialis liberi arbitrii stare potest cum immobili adhesionem ad finem ultimum, nec aliud dicit, quam facultatem eligendi inter media ad finem ultimum conducentia.

RESPONSIO II.

Liberum arbitrium, etiam quale est in homine viatore, non versatur circa finem ultimum formaliter, hoc est secundum communem beatitudinis rationem consideratum.

Prob. Liberum arbitrium non versatur circa illud objectum, quod ex naturali instinctu appetimus. Quod enim ex naturali instinctu appetimus, illud necessariò appetimus. Atqui ex naturali instinctu appetimus finem ultimum formaliter sumptum. Non enim ex propria electione, sed ex instinctu naturali volumus esse felices. Ergo, &c. Sic argumentatur S. Thomas 1. p. q. 19. a. 10. in O. *Liberum* inquit, *arbitrium habemus respectu eorum, quæ non necessariò volumus, vel naturali instinctu. Non enim ad liberum arbitrium pertinet, quod volumus esse felices, sed ad naturalem instinctum.*

Confirm. Appetitus ille non pertinet ad liberum arbitrium, cuius dominium non habemus. Nam secundum omnes, etiam eterodoxos, liberum arbitrium est facultas actuum suorum domina. Atqui domini non sumus appetitus finis ultimi formaliter sumpti. Ergo, &c. *Prob. min.* Domini non sumus appetitus objecti illius, quod non possumus pro arbitrio acceptare vel respuere, hoc est, quod non possumus eligere vel non eligere. Atqui non possumus pro arbitrio acceptare vel respuere finem ultimum formaliter sumptum: non enim possumus pro arbitrio velle vel nolle esse felices. Ergo domini non sumus appetitus finis ultimi formaliter sumpti. Sic argumentatur S. Thomas 1. p. q. 82. a. 1. ad 3. *Sumus domini*, inquit, *nostrorum actuum secundum quod possumus hoc vel illud eligere. Electio autem non est de fine, sed de iis quæ sunt ad finem. Unde appetitus ultimi finis non est de his, quorum domini sumus.*

Porro dixi, finem ultimum formaliter sumptum. Nam liberum arbitrium, quale hic habemus, versari potest circa finem ultimum sumptum materialiter, hoc est, circa Deum, in quo re ipsa consistit beatitudo nostra. Nam sæpe contingit homines deliberare, utrum beatitudinem suam constimere, & quarere debeant in Deo, an in creaturis; & re ipsa cum summa Dei injuria in creaturis constituere & quarere. Sed hoc est per accidens respectu liberi arbitrii nostri, quatenus in hac mortali vita non apparet nobis evidenter connexio finis ultimi materialiter sumpti cum fine ultimo formaliter sumpto, sicut apparet Angelis beatis per visionem beatificam. Unde non solum fini ultimo formaliter sumpto, sed etiam ipsi Deo immobiliter adherent, sine nulla tamen diminutione liberi arbitrii: imò eo potentius & liberius habent liberum arbitrium, quod Deo adherent immobiliter.

Dices. Homo potest pro arbitrio appetere vel non appe-